

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De Dominica Palmarum, & Hebdomada maiore. 13.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9521

De Dominica Passionis. Cap. XII.

1 **I**N primis Vesperis etiam si sint de Sancto, reguntur Cruces, & imagines, omittuntur Suffragia, seu communes commemorationes Sanctorum, vt ad Christum hoc tempore sit vnicum refugium nostrum, nec de Pace loquimur, quia representatiue moritur ille, & nondum resurrexit, qui deinde dixit, Pax vobis, Durand. lib. 6. cap. 60.

2 Ad Completorium de Tempore, & ad Horas minores (non autem de Sanctis) in Responsorio Breui; item in omnibus Responsorijs omittitur, Gloria Patri, Ordo Romanus; sicut etiam in Inuitatorio, ex Concilio Tolet. can. 15. Gloria Patri, inquit Concil. in fine Responsoriorum in laetis sequitur, in tristioribus vero repetitur principium: quod ideo fit, vt compagineatur humilitati Christi: omittendo excelsa nostra, eo tempore, quo ipsa Trinitas dehonestatur in persona Christi, ait Alcuinus,

3 In Psalmis tamen nondum tacetur, Gloria Patri, quia Psalmi, vt diximus supra, significant opera, & nondum Iudaei operibus, sed linguis tantum, de nece Christi agunt. in triduo vero maioris Hebdomadae remouetur a Psalmis; quia opere compleuerunt Iudaei necem Christi. Hec Durand. lib. 6. cap. 60.

4 Hieremias legitur, vt in Ordin. Rom. & ex decreto Gelasij, ob causam allatam supra Sect. 5. cap. 12. num. 8. pag. 67. De Hymnis diximus eadem Sect. cap. 6.

5 In Fer. 2. sequenti habemus eadem Capitula, quae indicat Durand. cap. 61.

6 In Fer. 5. Antiphonae, ad, *Benedictus*, & *Magnificat*, contra morem praecedentium Feriarum, discordant ab Euangelio Feriae. Quare? tum quia de Passione sunt, congruentissima tempori; tum quia meminisse debes, Feriam hanc non habuisse propriam Euangelium ante tempora Gregorij Secundi, vt dixi cap. preced. num. 9. & licet in alijs praecedentibus Ferijs quintis, addito Euangelio, addita quoque sint, remotis alijs, concordantes Antiphonae; tamen in hac vltima

Feria quinta, addito Euangelio, non sunt mutatae priores Antiphonae; vt antiqui ritus vestigium aliquod remaneret in hanc vsque diem.

7 In Sabbato Palmarum Euangelium legitur, quod historicè coniugit pridie Dominicae Palmarum nam ibi dicitur: *In crastinum autem*, &c. qua de re scribit Durand. lib. 6. cap. 66. quod quaedam Ecclesiae hoc idem Euangelium legebant hac die, non omnes. nam aliae, ex Rupert. lib. 5. c. 6. & eodem Durand. ibid. legebant in Sabbato: *Ante sex dies Pasche*; & in Fer. 2. Palmarum, *Cogitauerunt, vt Lazarum interficerent*. quem ritum nostrum, quis non videat aptiorem esse ad mysteria, quae celebramus; & conformior est Breui. & Missalibus M. S. antiquis, & prelo etiam datis, ante Annum 1550.

8 Quaeitur: An in concursu Festi nouem lectionum cum Dominica Passionis, seu Palmarum, in Responsorio breui Completorii omittendus sit versus: *Gloria Patri*? Et quidem certum est, quod in concursu Festi duplicis non omittitur, ratione cuius Completorium est festiuum, in quo ideo non dicuntur preces, controuersia est de Festo Semiduplici: de quo tamen diximus Sect. 5. cap. 14. nu. 2. quod in secundis Vesp. Dom. Passionis, inchoato festo per commemorationem semiduplicis, ea, quae sequuntur, festiuam censentur. At in primis Vesperis Dom. Passionis, seu Palmarum, Completorium sequens habet magis de ratione Dominicae iam inchoatae in Vesperis, quam de ratione festi iam finiti; & ideo debet omitti versus, *Gloria Patri*. Neque obstant ea, quae in ferè simili casu diximus Sect. 5. c. 6. n. 15. quia aliud est mutare formam glorificationis Trinitatis in fine Hymni Completorii, quae in re nihil deperit officio Dominicae, quod eiusdem sit proprium; Aliud est omittere glorificationem eandem in Responsorio breui, quod est de proprio ritu Dominicae Passionis.

De Dominica Palmarum, & Hebdomada maiore. Cap. XIII.

1 **E**uangelium Palmarum cum Homilia in officio legi scribit Micr. c. 52. reli-

reliqua concordant cum antiquis. In Capitulo Nonæ non genuflectitur ad ea: *In nomine Iesus &c.* eadem ratione, quia non genuflectitur in Responsorij ad ea: *& Verbum caro, &c.* neque in versibus Precum sit signum Crucis ad ea: *Deus in adiutorium, &c.* Sunt enim actus proprii, non communes vbique iisdem verbis.

2 In Fer. 3. & 4. nulla Homilia: quia in Missa nullum Euangelium, in qua Passio Christi secundum Marcum, & secundum Lucam legitur. De Ieremia legitur, ut in Dominica præcedenti; quia de Passione Domini propius scribit.

3 Ferie quintæ discordat officium à Missa, quæ est de Sanctissimo Sacramento.

4 In Horis Canonicis huius tridui celebramus Exequias triduanas mortis Christi, ait Rupert. *lib. 5. c. 24.* sine initio inchoamus Matutinum, Ordo Rom. & Horas item; & sine fine solito imponimus finem; quia Christus moritur, Alpha, & Omega, principium, & finis. Rupert. *ibid. cap. 14. & 25.*

5 Invitatorium omittitur. Ordo Rom. in detestationem invitationis Iudæorum ad Conciliabula contra Christum, Alcuin. *cap. in Cæna Domini.*

6 Quindecim candelæ accenduntur in candelabro triangulari, ad fidem de Sanctissima Trinitate denotandam; quæ tunc vigeat in B. V. Apostolis, & tribus feminis, Maræ nomine insignitis, ex fo. Bebeth. c. 101. numerus autem candelarum erat nunc apud quosdam, quem vniuersalis Ecclesia recepit, ut in Breu. edito Venet. 1550. habentur. antiquiores enim vel non indicant numerum, in Breu. M. S. vel diuersum numerum, in Ord. Rom. 24. candelarum; vel alium numerum in diuersis locis diuersum. lege Io. Bebeth. *loco cit.* Candelæque debent esse ex cera communi, non alba, ex Cærem. Episcop. *lib. 2. cap. 22.* quia color est obscurus; quindecim conformes, *ibidem*, & in altari sex eiusdem generis ceræ, *ibidem.*

7 Candelabrum triangulare à latere Epistolæ collocandum est, ut in Cærem. *loc. cit.* quia sinistrum cornu altaris est, quod in Missa Hebræos significat, ad

quos primò venit Christus; Iuo Carno. *Serm. de Conuenientia noui, & veteris sacrificij.* Fuerunt enim Apostoli ex Hebræis: nisi velimus in sinistro latere protendi sinistros euentus in Christo.

8 Prima Antiphona est, *Zelus Domus tua, &c.* in Ordine Rom. Psalmi verò, & Antiphonæ finiuntur cum modica deflexione vocis ad distinctionem, ex Directorio Chori antiquo; præsertim, quia non dicitur in fine, *Gloria Patri*, ob causam allatam *supra cap. 12. num. 3. pag. 97.* Signum Crucis adhiberi potest ante Antiphonam, *Zelus domus tua*, ut ante officium fieri solet, ad Verl. *Deus in adiutorium.* ante omnem actum manus pingat Crucem, ait S. Hier. & his præsertim diebus, quibus Crucis vexillum prodit.

9 Ad vnumquemque Psalmum extinguitur vna candela. Amalar. *lib. 4. cap. 22.* vna post aliam; quia Apostoli paulatim defecerunt à Christo, Bebeth. *cap. 101.* Et primo loco extinguitur ea, quæ est vltima in laterè Euangelij, Cærem. Episc. *loc. cit.* & deinde ab alio latere, & sic successiue, Ordo Rom.

10 In fine Psalmorum cuiuslibet Nocturni dicitur totum secreto, *Pater noster*, quia, inquit Duran. *cap. 72.* de Euangelio est, & Euangelica enuntiatio, fugientibus Apostolis, cessauit: Christus etiam orauit in Passione auctus ab alijs, & valde secreto; Idem *ibidem.* trepidabant Apostoli in precibus, Gemma *lib. 3. cap. 88.*

11 Neque dicitur, *Iube Domine; nec, Tu autem Domine, &c.* Ordo Rom. quæ significant, ut alijs docuimus, euntes ad prædicationem, & ab ea redeuntes; & hoc loco sit explicat Gemma *loc. cit.* vbi etiam addit, non dari benedictionem ante Lectiones, quia pastor recedit fons omnis benedictionis.

12 Lectiones primi Nocturni sunt de Lamentationibus Ieremiæ, ex decreto Gelasij *loco supra cit.* cum de Lectionibus dicuntur Threni, id est, Lamentationes, quæ à Ieremia compositæ fuerunt post dirutam Ierosolymam, & templum eius exutum, Anno mundi 3447. ex Torniello nostro. Threni dicuntur à Bebeth. c. 101.

ob Threnarum montem, vbi animarum lamentationes, quæ illic puniuntur, sapius audiuntur; sed penes eum sit fides. Durand. ab eo accepit, & approbat capite 72.

13 Alphabeto distinguuntur Versus Threnorum, *Aleph, Beth, &c.* quæ & debent dici à Lectore; tum ex more Hebræorum, qui alphabeto vtuntur in Canticis nobilioribus, vt David in *Psal. 33*; & 118. Salomon *Prou. 31*. vbi laudat mulierem fortem: tum ex Hieron. in *Prologo Bibliorum*, quia Versus ipsi in Hebræo codice à caracteribus Alphabeti, ordine Alphabetico, incipiunt; tum verò etiam, ex Durand. loco cit. ad increpationem Iudæorum, qui rem notissimam, vt Alphabetum, Passionem Christi negant. Fufius Durand.

14 Terminus Lectionum Fer. 5. vsque ad, *Cogitauit Dominus, &c.* habetur in Ordine Rom. cum exterminatione; inquit idem Ordo, in fine Lectionis: exterminatio verò est ea; *Ierusalem, Convertere, &c.* ex Io. Belet. loco cit. quæ cum geminatione fit; *Ierusalem, Ierusalem*, exemplo Christi, qui *Matt. 23*. hac geminatione vsus est, vt notauit Mich. Timoth. in *diu. offic. quæst. 68. tract. 3.*

15 Lektionen secundi Nocturni ex tractatu S. Augustini, *Exaudi Deus*, habentur in Ord. Romano.

16 Lektionen tertij Nocturni de Apostolo, ex Decr. Gelasij, vt etiam præcedentes, nimirum de Eucharistia 1. Cor. 11. & Responsoria sunt eadem, quæ in antiquis Breuarijs.

17 Antiphonæ ad Laudes cum reliquis concordant cum antiquis nõ dicitur Capitulum, sed tantum Versus, Antiphona cum Cantico Euangelico, *Pater noster*, & Oratio secretò. Hæc in Ord. Romano. *Psal. Miserere, & Oratio, Respice*, habentur apud Belet. cap. 102.

18 Versus ille, *Christus factus est, &c.* erat in vsu Breuarijs M. S. antiquis, & in edito Anno 1550. cum eadem distributione in tres partes, pro triduo, quam nos hodie adhibemus, & ad omnes Horas. Dicitur semper genibus flexis, etiam ad

Horas minores; & in fine Matutini dicitur cum *Psal. Miserere, & Oratio*, si Matutinum separetur à Laudibus.

19 Sed cur Capitulum non dicitur, Versus autem dicuntur? Respondet Amalar. libro 4. cap. 21. maiorum munus est canendi Capitulum, vt diximus supra Sect. 5. cap. 15. num. 4. pag. 74. minorum autem est dicere Versus. Cum igitur hoc officium sit de Christi Humilitate, taceant maiores, audiantur minores; & hi quoque minores ex Discipulis (vti sunt mulieres) adhæresere Crucifixo.

20 *Psalms, Miserere, & Oratio* humili voce dicuntur in Breuarijs M. S. ad designandum Apostolorum timorem; Durand. loco cit. Oratioque dicitur, non à stante, vt aliàs, Sacerdote, Amalar. lib. 4. cap. 21. sed genuflexo, ex Caremon. Pap. lib. 2. cap. 42. Carem. Episc. lib. 2. cap. 22. & ex Breuario ipso in ijs verbis: *Omnes surgunt*; ergo non prius celebrans surgit. nimirum ad imitandum Christi humiliatis exemplum; neque salutatione Sacerdotali vtimur, hoc est, *Dominus vobiscum*, ad detestandam salutationem Iudæ, Amalar. ibidem: vel quia summus Sacerdos moritur, Aicuinus. In fine Horarum huius tridui non dicitur Oratio Dominica, nec aliud quidquam: quia nulla est Rubrica, quæ id significet; & quæ necessario dicenda sunt, satis apertè describuntur.

21 Fragor denique fit, & strepitus, qui significant, vel tenebras in Christi morte cum terremotu; vel concrepationem Iudæ, & tumultum cohortis, Durand. loco cit.

22 Extinctis præter vnã, quæ est in summitate Candelabri, candelis omnibus, ex Alcuino; significatur primo defectus fidei circa 14. articulos à Sancto Thoma enumeratos, Durand. loco citat. quæ ratio à modernis Theologis exploditur, si de Apostolis loquatur. deinde tunc nondum erant 14. articuli fidei. Occultata candela, & rursus ostensa populo, vt fragor cesset, designat Virginem Matrem, in qua super Apostolos fides excelluit; vel denotat Christum mox redi-

redituum futurum in resurrectione, ex Amalar. lib. 4. cap. 22. Vel fidem Ecclesie eo tempore occultatam, Duran. loco citato, candelas Altaris extinctas cum alijs significare docet Prophetarum mortem, & Iudeorum cecitatem. Rup. lib. 5. c. 26.

23 Horæ minores recitantur demissa voce, vt in Rub. propria, quæ eadem est cum antiquis, & in Ord. Rom. neque legitur Martyrologium neque dicitur, Pretriosa, ratione allata supra Sect. 5. cap. 18. num. 17. pag. 80. cum de Suffragijs SS. Vesperæ eadem, quæ in Ord. Rom. excepta Oratione. Completorium inchoatur à Cōfiteor, ex vsu communiori, quem firmauimus Rubrica clariori in postrema Breuiarij recognitione.

24 Cur autem hæ demissa voce, quæ sunt Horæ diurnæ; alta voce nocturnæ, dicuntur? quia Prophetæ obscurius, sed liberius de Christo sunt locuti: Apostoli qui ad diem Christi, quem vidit Abraham, & gauisus est, attinent, in passione eiusdem vix audiebantur. Beleth. cap. 102.

25 Lectiones Fer. sextæ eadem sunt, quæ in Ord. Rom. vt etiam Antiphonæ, & Psalmi. de Sabbato nihil occurrit noui. Atque in hoc triduo, ait Alcuin. de Cena Domini, insinuat, quod Dominus descendens ad inferos, tria hominum genera rapuit, & transiit ad 9. Ordines Angelorum, quos designant tres Nocturni cuiusque officij, hoc est, vt exponit Amalar. lib. 4. cap. 21. qui in agro, molendino, & lecto esse dicuntur, Luca 17. qui sub lumine, & lege naturali, qui sub Mosaica, & qui sub Prophetis: Vel, vt exponit Dur. lib. 6. cap. 22. Virgines, Coniugati, Continentes.

26 Vesperæ Sabb. in fine Missæ dicuntur, vt in Missali, extra Missam qui recitat, dicat, Pater, & Ave, & sine principio, hoc est, Deus in adiutorium (quid quid scribant alij contra Rubricam Breuiarij apertam) qua nondum Caput nostrum redijt in resurrectione; cum Antiph. Alleluia, ad modum Duplicis; recitet Psalmum, & quæ sequuntur in Breuiario; quibus finitis, nihil aliud addatur;

D. Barth. Gauant. Tom. II.

nisi, Pater noster; vt hæ Vesperæ (quas non habet propriè hoc Sabbatum ex S. August.) careant adhuc principio, & fine, quod est firmatum in postrema Breuiarij recognitione.

27 Consueuerunt dici Vesperæ breuiores in hoc Sabbato, & vnà cum fine Missæ, tum, ne Neophyti nondum assueti diuinis officij tedio afficerentur; tum ne finita Missa per, Ite Missa est, populus recederet sine Vesperis Paschalibus, Beleth cap. 111. quo ferè modo idem scribit cap. 98. finiti Missam cum Vesperis in Parasceue.

28 Completorium incipit esse Paschale cum principio, & fine. Antiphona ad Nunc dimittis, dicitur ad modum ritus Semiduplicis, vt expressè dicitur in Breuiario, edito 1550. Quod autem dicitur, ad Antiphonam, Regina Cali, &c. standum esse, neque genua flecti, toto tempore Paschali, hoc postremum intellige de Oratione, non de Adoratione, quæ semper fit cum genuflexione, vt ad ea verba patet: Et incarnatus est, &c. Et Verbum Caro factum est: Te ergo quasumus famulis tuis, &c. Quare ad salutationem Angelicam, quæ ter in die sonatur cum Campana ex Decreto Ioann. XXII. vt scribit Polid. Virgil. lib. 6. cap. 12. seu vtrius, manè, & Vesperis, ex Decreto Greg. IX. Ann. 1239. vt eodem Anno scribit Bzouius: & in meridie abrogatum fortasse vsu post Io. XXII. restituit Callistus III. Ann. 1456. ex eodem Bzouio, ibidem. si Orationem eam esse putas, stare debes; si Adorationem, genua flectere. Ergo existimo adorationem esse Incarnationis Verbi diuini: sed quia communior est hodie sensus, & vsus, quod ea sit oratio, nec ego genua flecto cum alijs.

29 Querens: An in hoc triduo ad Horas minores accendantur cerei in Altari? & in Nocturnis quidem, & Laudibus accendantur; extinguuntur autem cum cantatur, Benediclus, à Versu illo, Vt sine timore. In Feria sexta Horæ ante Missam sine Cereis accensis dicuntur. Cærem. Episcop. lib. secundo capite 25. In Sabbato idem faciendum est ante.

G 3 noui

noui ignis benedictionem. In alijs Horis ante Missam Fer. 5. & ad Vesperas quascumque accendi debent, non ad Completorium, nisi Sabbati Sancti.

De Paschate, & eiusdem Octaua.
Cap. XIV.

Matutinum habetur, vt apud nos, in Ord. Romano, cum tribus Psalmis, totidem Antiphonis, Lectionibus, sine Hymno; quibus ternarijs significantur opera trium dierum, quæ Christus se promisit facturum in presenti sæculo, *Luca 13.* hoc est, dæmonia eijcere, sanitates perficere, & consummari tertia die: vel significantur Fides, Spes, & Caritas; quæ in hoc mysterio maximè vigent. Hæc Amalar. *lib. 4. cap. 23.* Vel dicamus cum Rupert. *lib. 8. cap. 2.* in nomine S. Trinitatis celebratū esse baptisma; & ideò tres dici Psalmos; tres autem Lectiones, quia adhuc pauci prædicatores erant, inquit idem *lib. 1. cap. 10.* Vel triduanam sepulturam recolimus, ex qua Resurrectio ortum habuit, Duran. *lib. 6. cap. 87.* Certè antiquum esse hunc ritum restatur, & firmavit Decreto Greg. VII. *de consecratione, distinct. 5. In die.*

2 Non dicitur Hymnus, neque ad alias Horas, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum Hymnus est, *Alleluia*, Duran. *loco cit.*

3 Antiphonæ ad Laudes habentur in Breuiar. M. S. antiquis. Capitulum non dicitur, neque ad Horas: quia in statu Beatorum non est locus exhortationi, quàm alias diximus contineri in Capitulis. Ex quo consequenter non dicitur Responsorium breue, vt notat Dur. *loco cit.* sunt enim correlatiua in Horis minoribus Capitulum, & breue Responsorium; sicut exhortatio, & opus bonum, quæ in illis significantur, vt docuimus Sect. 5. neque sunt comprehensorum, sed tantum viatorum.

4 Non dicuntur Versus, nisi in Nocturno, ob eandem causam; cum significant excitationem animorum, & conuersionem ad Deum. in Nocturno dicitur;

quia in nocte timor adest, ait Amal. *de ord. Antiph. cap. 52.* & ob facilem noctis somnum cum Versu fugandus est animorum torpor.

5 *Hæc dies*, loco prædictorum dicitur; qui Versus desumptus est è Psalmo, cui Titulus est, *Alleluia*, vt notat Rupert. *lib. 7. cap. 11.* Ordo Romanus eundem Versum habet, & significat lætitiæ magnitudinem; ex Rupert. *lib. 8. c. 12.* & quod in statu Beatorum sibi inuicem gaudent, & gratulantur, Gemma *lib. 3. cap. 128.*

6 Non dicitur ad Primam Symbolum Athanasij; quia in statu Beatorum non est fides, Gemma *loco citato*, qui status representatur in Christi resurrectione.

7 Vesperæ in Ordine Rom. diuidebantur, ita vt duo vltimi Psalmi, *Laudate Pueri*, & *In Exitu*, cantarentur ad Fontes Baptismales, in quibus baptizati facti sunt pueri; & quasi per Mare rubrum transeuntes exierunt de Ægypto. sed vbi non erant Fontes, cantabantur sine diuisione, Duran. *lib. 6. cap. 89.*

8 Feriæ 2. & 3. sunt Festa maiora, quorum meminit Aug. 22. *Ciuit. Dei cap. 8.* & in his, & in sequentibus diebus eadem dicuntur, quæ in die primo; quia, vt aliàs dictum est, octo dies in Octaua vna dies sunt; vnde & dicitur quotidie; *Hæc dies.* Ordo Rom. eundem habet ritum præscribēs Homiliam singulis diebus; quem restituit Pius Quintus addens Homiliam Feriæ tertiæ, in qua paulò ante Pium legebatur Sermo Sancti Augustini; & item Feriæ sextæ, in qua Sermo Sancti Ambrosij legebatur.

De Tempore Paschali. Cap. XV.

IN Dominica in Albis resumuntur plures Psalmi & Hymni, ex Ord. Rom. vbi additur etiam causa. Deinde, inquit, in sequenti tempore quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, & recoluntur mores boni diuersorum operum per plures Psalmos. Idem asserit de nouem Lectionibus in hac Dominica, Gemma *lib. 4. cap. 117.* Ad Primam non dicitur Psalmus, *Confitemini*, licèt